

20 rokov Diabetologického edukačného centra v Martine

20 years of the Diabetology Education Center in Martin

Andrea Bukovská^{1,2}

¹Nemocničná lekáreň UNM, Martin

²Diabetologické edukačné centrum I. internej kliniky JLF UK a UNM, Martin

Súhrn

Diabetologické edukačné centrum pri I. internej klinike JLF UK a UNM v Martine predstavuje ojedinelé nadregionálne pracovisko v Slovenskej republike, ktoré už 20 rokov odborne, metodicky a prakticky v plnej miere realizuje edukáciu, poradenstvo a výchovu k zdraviu v špecializačnom odbore diabetológia, poruchy látkovej premeny a výživy.

Kľúčové slová: diabetologické edukačné centrum – diabetes mellitus – edukácia

Summary

The Diabetes Education Center at the 1st Internal Department of the JLF UK and UNM in Martin is a unique supra-regional workplace in the Slovak Republic that has been providing professional, methodological, and practical education, counseling, and health promotion in the specialized fields of diabetology, metabolic disorders and nutrition for twenty years.

Keywords: diabetes education center – diabetes mellitus – education

✉ PhDr. Andrea Bukovská, MHA, MPH | andrea.bukovska@unm.sk | www.unm.sk

Doručené do redakcie | Received 9. 4. 2025

Úvod

Myšlienka založiť Diabetologické edukačné centrum (DEC) vznikla ešte v roku 2001 v spoločnosti DIAMART. Pochopenie, podpora a pomoc prof. MUDr. Mariána Mokáňa, DrSc., FRCP Edin, umožnila začať realizáciu tohto náročného projektu už v roku 2002. Začiatky projektu sprevádzali drobné neúspechy, veľké sklamanie, ale hlavne mimoriadna snaha o vybudovanie DEC. Budova pridelená 1. internej klinike JLF UK a UNM na zriadenie DEC bola totiž v nevyhovujúcom technickom stave a vyžadovala si celkovú prestavbu a dokončenie v minulosti začatých rekonštrukčných prác bez podpory sponzorov. Napriek všetkým problémom členovia DIAMART všetkých vekových skupín aktívne priložili ruku k dielu a vo voľnom čase, po pracovnej dobe a počas víkendov vnútorné priestory a okolie z vlastných prostriedkov zrekonštruovali a zriadili. Výsledok spoločnej práce nedal na seba dlho čakať a 1. júna 2004 začala oficiálna prevádzka DEC v 2 samostatných jednotkách. Starosti sa však neskonzili, skôr naopak. Z dôvodu opakovaného vykrad-

nutia a problémov s vykurovaním bolo potrebné nájsť iné priestory. Opäť vďaka pomoci a zariadenosti prof. MUDr. Mariána Mokáňa, DrSc., FRCP Edin, sa podarilo v roku 2006 presťahovať DEC do menších, ale na edukáciu vhodnejších priestorov v prístavbe 1. internej kliniky JLF UK a UNM. Po čiastočnej rekonštrukcii sa začala aktívna práca najskôr v 2 jednotkách, ktoré sa postupne pretransformovali na jednu, ktorá zastrešuje edukáciu, poradenstvo a výchovu k zdraviu v plnom rozsahu. DEC od roku 2013 sídlilo po ďalšej celkovej rekonštrukcii v samostatnej väčšej miestnosti v prístavbe 1. internej kliniky JLF UK, ktorá spĺňala všetky odborné a právne požiadavky kladené na profesionálnu edukáciu, poradenstvo a výchovu k zdraviu. V roku 2020 bolo DEC z dôvodu priestorových zmien na 1. internej klinike JLF UK a UNM opäť presťahované do iných a menších priestorov. Po komplexnej úprave interiéru a potrebnej redukcii inventáru, materiálov, nábytku a pomôcok plnilo úlohy komplexného centra v plnom rozsahu. V roku 2024 sa situácia v DEC opäť skomplikovala, nakoľko od 1. júna 2024, čiže po

20 rokoch samostatnosti, priestory DEC využíva aj obezitologická ambulancia, čo aktivity DEC a aj obezitologického tímu komplikuje, nakoľko malé priestory a materiálno-technické zabezpečenie DEC nie sú prispôbené potrebám obezitologickej ambulancie. Od roku 2004 DEC plní úlohu komplexného centra edukácie. Jeho súčasťou je historická výstavka liekov a zdravotníckych pomôcok a edukačné materiály. Edukáciu, poradenstvo a výchovu k zdraviu vykonáva PhDr. Andrea Bukovská, MHA, MPH.

Diabetologické edukačné centrum

DEC zabezpečuje všetky druhy edukácie. Základnú, komplexnú špecializovanú, reedukačnú, cieľenú, ale aj špeciálnu pre diabetikov, rizikové skupiny, edukátorov a zdravotníckych pracovníkov. Prvý kontakt s diabetikom prebieha zvyčajne už počas hospitalizácie individuálnou formou. Je veľmi vhodný, nakoľko diabetik má priestor a čas vytvoriť si vlastný postoj k celoživotnej chorobe a zároveň predpoklady na zvládnutie počítačových stavov a komplikácií spojených s každodenným životom s chronickou chorobou. Individuálne je prístupované k detským, chirurgickým, nevidiacim, transplantovaným diabetikom a ich rodinným príslušníkom, ale aj diabetikom s rôznymi akútnymi, chronickými a orgánovo špecifickými komplikáciami, s ktorými sú tiež podrobne rozoberané problémy každodenného života s diabetes mellitus. Každý diabetik je po edukácii vybavený kompletným edukačným materiálom a hot-line kontaktom v prípade potreby pomoci. Skupinová edukácia priamo v DEC vhodne dopĺňa individuálnu edukáciu, lebo umožňuje výmenu skúseností medzi viacerými diabetikmi nielen z nemocnice, ale aj z ambulancií. Táto edukácia kontinuálne prechádza do kolektívnej edukácie realizovanej spoločnosťou DIAMART v pravidelných intervaloch. Realizovaná je v spolupráci s mestom Martin a Turčianskou knižnicou, v ktorej je umiestnená a priebežne dopĺňaná knižnica s diabetologickou literatúrou dostupná pre všetkých záujemcov. V súčasnosti ju tvorí 490 odborných, vedeckých a populárno-náučných publikácií. Neodmysliteľnou súčasťou práce edukačného tímu je hromadná edukácia na Diabetologických dňoch, ktoré boli v rokoch 2004, 2007 a 2010 organizované v Martine, kongresoch a konferenciách doma a v zahraničí, ktorých súčasťou je prezentácia výsledkov práce DEC formou prednášok, posterov a diskusií. V rámci kolektívnej edukácie sestier a školiťelov v problematike diabetes mellitus sa už v roku 2003 uskutočnili 2 teoretické a praktické školenia v podiatrii, ktoré položili základy starostlivosti o nohy diabetikov. Prostredníctvom DEC bolo v rokoch 2004–2014 odedukovaných viac ako 5 305 diabetikov.

V rokoch 2015–2024 to bolo už viac ako 15 318 diabetikov, rodinných príslušníkov a odbornej verejnosti. V DEC bolo odpracovaných ďalších viac ako 1 119 hodín, ktoré boli zamerané na kvalitu a prípravu edukácie. Edukačné aktivity DEC boli prezentované na kongresoch Medzinárodnej federácie diabetu (International Diabetes Federation – IDF) pozvanou prednáškou v Montreale (2009) a posterovou prednáškou v Dubaji (2011), Vancouveri (2015), Abu Dhabi (2017), Lisabone (2022), ale aj na virtuálnom kongrese IDF počas pandémie COVID-19 (2021).

DEC poskytuje zdravotné, sociálne, právne a metodické poradenstvo diabetikom a edukátorom na Slovensku aj v zahraničí. Vydáva edukačné materiály, informačné listy a edukačné príručky. Aktívne sa podieľa na pedagogickej činnosti pri vzdelávaní lekárov, sestier, edukátorov a farmaceutických laborantov. Patria k nim tradične účastníci 3 praktických seminárov školiaceho kurzu lekárov pred špecializačnou skúškou v odbore Diabetológia, poruchy látkovej premeny a výživy na JLF UK, účastníci špecializačného kurzu sestier pred špecializačnými skúškami v odbore Ošetrovateľská starostlivosť o dospelých a Komunitné ošetrovateľstvo na JLF UK a účastníci špecializačného kurzu farmaceutických laborantov pred špecializačnou skúškou Zdravotnícke pomôcky na SZU v Bratislave. Pod odbornou garanciou profesora diabetológie MUDr. Mariána Mokáňa, DrSc., FRCP Edin, jeho tímu a vedúcej realizačnej skupiny Andrey Bukovskej prebiehalo už v rokoch 2002–2007 vzdelávanie školiťelov v problematike diabetes mellitus z celého Slovenska v rámci prvého Národného diabetologického programu Slovenskej republiky. Práve tieto aktivity a požiadavky praxe vytvorili základ pre vysokoškolské vzdelávanie profesionálnych edukátorov diabetu.

DEC sa v roku 2022 podieľalo na príprave štandardov edukácie, ktoré boli MZ SR prijaté do procesného konania. MZ SR boli prijaté postupy pre výkon prevencie diabetes mellitus 2. typu a jeho komplikácií.

V spolupráci s Nemocničnou lekárnou UNM Lekáreň v nemocnici DEC zabezpečuje edukáciu a kompletný servis 145 glukometrov rozmiestnených nielen na všetkých klinikách a oddeleniach JLF UK a UNM, ale aj v inkubátoroch a v minulosti vozidlách záchranej zdravotnej služby. Výrazne sa tým uľahčila práca lekárov, sestier, sanitárov a záchranárov pri akútnej starostlivosti o diabetikov počas hospitalizácie.

Prostredníctvom DEC sú kliniky a oddelenia UNM zásobované edukačným materiálom na osvetu pacientov a zdravotníckych pracovníkov. V rokoch 2015–2024 to bolo viac ako 13 232 rôznych edukačných materiálov. DEC akútne zabezpečuje aj ďalšie zdravotnícke pomôcky a lieky.

Aktivity DEC sú prezentované nielen v časopisoch Diabetik a DIAstyl, ale aj iných slovenských a českých časopisoch v tlačenej a on-line forme.

Záver

Pôsobnosť DEC dokazuje, že diabetikov, rizikovú verejnosť, ale aj zdravotníckych pracovníkov je potrebné neustále edukovať. Mnohí pacienti stále dokazujú rezervy v edukácii, nakoľko podľa tvrdení v minulosti neabsolvovali edukáciu alebo majú obsolentné a nesprávne názory, ktoré nezachytávajú aktuálnu personalizovanú diabetológiu založenú na dôkazoch alebo

sú veľmi nesprávne edukovaní prostredníctvom známych, internetu alebo sociálnych sietí. DEC má preto mimoriadny význam v systéme komplexnej zdravotnej starostlivosti o diabetikov zlepšením kvality ich života a poklesom počtu hospitalizácií z dôvodu akútnej dekompenzácie diabetes mellitus. Zníženie počtu akútnych hospitalizácií u edukovaných diabetikov, schopnosť žiť primerane kvalitný život aj napriek diabetes mellitus a väčšie povedomie odbornej a širokej verejnosti o zákernosti diabetes mellitus dokazuje, že existencia DEC má veľký význam.